

ACC. N:R

7009 : 1-9.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Annette Lomason

Härad: Frosta Adress: Äspinge

Socken: Ö. Äspinge Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1940 Född år 1881 i Ö. Äspinge

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Svar på frågetiota nr 9

Vallhjon.

Området kring Äspinge socken.

Di allmänna vallhjon

Färdar och vallning

Sånger och folktror

Vallhjonens levnadsättor.

Setu I: 9

Arvid

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 7009 : 1

Landskap: Skåne Upptecknat av: Annette Larsson

Härad: Frösta Adress: Åsänge

Socken: Ö. Åsänge Berättat av:

Uppteckningsår: 1940 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De mästa av hela ortsbefolkningen har nog i mer eller mindre utsträckning deltagit i vältning, väjtad kreatur. Har du inte i hemmet haft kreatur, så har du tjänat, eller då du varit på arbete borta, fått någon gång väjtad något slags kreatur. Gamla, som äre döda, någon lever än, har tallet om då du kom ut som gausatös. Du fick hela sommaren väjta göss. Andra tala om då du bara var omkring 8, 9 år då du fick vara borta som väjtelös. Arbetingen vakta kor, eller får, i bland både dera. På småställen fick deras egna barn vakta, men på större ställe ljde du väjtelöse. För i tiden var de allmänt med väjta.

Gamla har talt om, då du på fäladerna väjta, när hade får, när kor. Var de då så väl så nabo-glöttarna var intill varandra så gick tiden lättare, då var du i hagen. Man kan ännu bland buskar finna kvarlevor efter väjtelösa som glöttarna byggt tillkammarna. De var mest om de var egna barn och djur. Var de höjd höre hade den en stor flock och större betesmark, den kom inte så ofta i lag med andra. Den var ju alltid strängt efterhållen, mest egna.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R Sk 7009: 2

2

Landskap: Länne Upptecknat av: Annette Jonsson
 Härad: Frosta Adress: Stävinge
 Socken: Öststävninge Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1940 Född år i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Namn på valthjon, väjthjör, fäthjör, gåusahjör, gåusahjör, päng, fårapäng,
 kö. De var ju ofta att äldre var väjthjör under sommaren. De var sådana
 som inte slögde till annat arbete. De var på större ställe som kreaturen vakta
 des hela sommaren. Valthjon har ju varit långt innan 1850 talet och sen.
 För långt tillbaka omkring 60 år var här ett grunstimmer som var vanför, de
 hade hon varit hela livet, hon kallades spekkapjesteren, om kunde ju inte
 säga till något arbete, hon vakta om sommaren. När hon inte helt, dagligen
 vakta, drev hon kreaturen var dag, körde å hänte krogen. De gjorde hon
 ju till som som fick fett henne först. En väjthjör, för ju illa, så efter
 som arbetet ändrades i annat blev de även i detta så ingen ville fästa
 sig som fäthjör. Så fick de stänga kring fäladerna och betesmarkerna.
 För långt tillbaka var här s.k. fårapänga, de hade flera bönders får
 som de var långt ute på bete med hela sommaren.
 De har fått ändras även i så fall, att nu kan ingen driva en fårskoack åt vägen.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R N. 7009: 3.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Annette Sorenson
 Härad: Frosta Adress: Åsänge
 Socken: Ö. Åsänge Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De har ju förstkommit att di vaktat i periodis, innan säden blev skördad, där då inte var stängt. Har di inte själ kunnat har di ju fått lejt. De har mycket varit ganska lätt, där som varit en gammal far, eller onsfar. Annars har barn, både vuxna, och mindre, även kvinnan själ. När de varit nån vuxen kvinna som vaktat har den utträttat något arbete samtidigt. De har varit dels handarbete, även annat. Di har ibland vaktat korna men di huggit säd, eller jockat bär. Eller har di haft en strumpa med att sticka på, eller stoppa. Om en man har vaktat, brukade han skära linnens binda riskevar, om de var där som fanns björke. Han skar vidjer, eller träkebjörna. Om de var så, att han hade djuren tillfälligt med sig ute så kunde han även arbeta på jorden. Många tjejer, även äldre kvinnor yttar ofta då di visar ett handarbete, som riskevar eller stickning, de gjorde ja i sommars naur ja väjta krogen, ja fest allri tid de nåd utan di linnena ja sad i väjta.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

7009 : 4

Landskap: ..... Skåne ..... Upptecknat av: ..... Annette Lönneron .....
 Härad: ..... Frösta ..... Adress: ..... Sjövinge .....
 Socken: ..... Ö. Sjövinge ..... Berättat av: .....
 Uppteckningsår: ..... 1940 ..... Född år ..... i .....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Driva kreaturen istad, till och från betet brukades allmänt ända till vägarne blev trafikerade av bilarna. Så länge de var bygdeväg, eller åt andra småvägar gick de bra i bajda i väjagrobarna. När di kom med korna så bätte di åt vägen ända till fäladen, och likaså hem. Då var alltid väjakanterna så augnerade. Fläket om de var när äldre som körde koregen den gav sig så väl tid till att låta kreaturen äta. Men om det var när yngre tyckte de var tröttamt. I bland kunde flera komma på samma gång. De var en gammal sed, di som hade en ko, så gott som hela sommaren beta den i väjakrobarna. De börja di med så snart där fanns något. För var här ju stora grupper, på den tiden bönderna hade vägen. Småvägar kunde ju gott kor gå. Så var di ute å vakta kor till den blev mätta. Var der glöttor så stora så di kunde fick ju di, annars fick korman ut, ha glöttorna med. Om inte, så hade kor arbete med. Även om di var ute på arbete, som i massen, tog di kor med, kor gick i kanterna och åt, men di själva tog upp kor.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 7009 : 5

Landskap: Skåne Upptecknat av: Amette Lomesson
 Härad: Frosta Adress: Sjövinge
 Socken: Ö. Sjövinge Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

5
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

De både har varit får, och är fortfarande, ett uppe i torpen, som är något från
 allmän väg, di får vakta djuren. Där som är ramoner kring mossar, eller kron-
 skogar, så låter di korna, de är ju inte så många en torpare har, gå där,
 så vaktar di på så sätt, att di går ut stundlovis och ser efter dem.

De är ju vällning som förekommit både långt tillbaka, och i senare tid.
 Den urgamla vällningen, innan di större ställen styckades, eller här blev byggt, eller
 planterad på krenokeställen hade di väjtchöra. De var mest som bocka äldre,
 di fick ha kreaturen ute hela sommaren, di hade även väjtbo ute som di var
 i en natt. Men de har inte varit sen 1900. Jag kan minnas här, vid
 boestället var sådan, men de är åtminstone 50 år sen eller över. Då var här
 inte byggt, och inte järnvägen, och inte stängt vid sidorna om vägen.

Numera, om di inte har stängt så får di tjundra djuren. Di får ju ingen
 an för tiden att vakta så som för. De var ju helt ett slaveri. De hade inte
 gått nu, att fara så ille med glött, som bönder för med väjtchöra.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R 7009: 6

Landskap: Skåne Upptecknat av: Annette Larsson
 Härad: Frosta Adress: Åsänge
 Socken: Ö. Åsänge Berättat av: Hanna Larsson
 Uppteckningsår: 1940 Född år 1851 i Lyby

6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jag minns mer tala om, när hon som glött var hemma, så ute vid Fridhem's
 mössa där var många husmän som hade en ko. Så en dammare gick di husmäns
 krogen där i mössan, så fick glöttarna vakta. Där var ju många husmäns glöttar.
 Där var ju gamla husmän också, men glöttarna till di yngre fick ju vakta den
 hon också. Där ute i stora mössar, eller alltid lärt mark var alltid för rå
 som vistades. Mer så, di var alltid mäna om att komma hem med var sin ko
 innan de blev sent, de var ju värst på hästen, annars kunde skogsrå, eller
 annat komma och fåvälla dem så di inte hitta hem, eller tappa bort hon.
 Hon tala även om, att hon hört av di äldre före henne berätta, om valthjon
 som kommit i före vid skogsrå, så di blivit konstiga för hela livet.
 Särskilt kvinnliga kommit i före vid skogsrå som fördärvat dem.
 De som var valthjonens bröt under valthjoning var en bra stav, och matsäcken
 Därför brukade brukta göra visselpipor som di sata i så de hördes långt i kring.
 Fåsar brukade plöcka blommor som di satte i en hydda som di inredde bland
 buskarnes

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

No. 7009: 7

Landskap: ..... Skåne ..... Upptecknat av: ..... Annette Larsson
 Härad: ..... Frosta ..... Adress: ..... Östajunge
 Socken: ..... Östajunge ..... Berättat av: .....
 Uppteckningsår: ..... 1940 ..... Född år ..... i .....

7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Men, och andra gamla tala om, att di hört av andra, således innan 1850 talat om kvisstliga valthjor. Då var de ju inte så roga med skotgång, utan di kom ut som värdetös tidigt på vintern och fick vakta till sina hösten.

Så fanns di som var efterblivna, skogsrä, eller älsen konant och fördärvat dem. Men di blev betart konstiga av att alltid gå hos djuren. Di kunde få hava både gäss och får, och kor. Di fick på så sätt hålla på hela sitt liv, eller till di blev helt oförmögna. Om vintern fick di gå som riktiga slavar, hjälpa till i lagårn eller med ved, di fick vara ute de mästa om vintern också.

Di hade aldri setat av riktig lön, utan en värdetös lön var ett häsefärfod, eller en merk häsete, ett par träsko. Var di då som van, om vintern också fick di ha kläder också. Pengar var ju litet eller intet. Fick di en 25 öring när gång var de stort, den gjordes väk. Menliga sådana gick ju som ryktare om vintern. Di vilte även påstå att sådana efterblivna valthjor varit i umgänge med sådana så som vakatat gjäkor. Di bytt kor, eller salt och fått pengar.

Skriv endast på denna sida!